

A társadalmi struktúra változásai Magyarországon

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1848 – 1949)

Erdei Ferenc: „A magyar társadalom jellegzetes példája a kívülről kapitalizálódott kelet-európai társadalmaknak, vagyis jellegzetesen érvényesül **a gazdaság és a társadalmi struktúra sajátos kettőssége.**”

Történelmi nemzeti társadalom

Történelmi arisztokrácia
Egyház

Úri középosztály
Nemzeti kispolgárság
Kisiparos, kiskereskedő,
kispolgári réteg

Uradalmi parasztság

Modern polgári társadalom

Polgári arisztokrácia
Tőkés vállalkozók

Szabad értelmiségi pályák
Polgári középosztály

Munkásság
Agrárproletariátus

Főbb jellemzők Magyarországon (1848 – 1949)

Mezőgazdaság

- Kedvezőtlen és torz földbirtok struktúra
- A nagybirtok fejlesztésének gátja az olcsó munkaerő és a tőkehiány
- A kisgazdaságok tőke-, szaktudás- és eszközszegények

Ipar

- Budapestre koncentrálódott és centralizálódott nagyipar
  - Feldolgozóipar, textilipar, élelmiszeripar
  - Alacsony technikai színvonal
  - Kezdetleges nehézipar
- Nagyarányú kisipar
  - A hagyományos családi termelésből kimaradt funkciókat teljesíti
  - 1-5 főt foglalkoztató kisüzemek aránya több, mint 50%
  - a nagyipar kiegészítője, jelentős arányú

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1949 – 1956)

1945 – földosztás (mezőgazdaság)

- Nem egységes elv alapján történt
- Politikai és gazdasági okok egyaránt jelentősek
- 100 000 család jut földhöz

1948 – államosítás (ipar)

- Minden 100 főnél több személyt foglalkoztató üzem állami tulajdonba került – az ipar 83%-a
- A gazdaságot nagyrészt politikai elvek és erők alakítják

Sztálini társadalmi struktúra-modell

Munkásosztály

Paraszság

Értelmiség

Munkajelleg-csoportok a társadalmi struktúrában (1957-1968)

Ferge Zsuzsa: „Ez a struktúra-modell már sugallja a társadalmi egyenlőtlenségek több megnyilvánulását is. A hierarchia csúcsán a vezetők és a beosztott értelmiség áll. Kié a hatalom?”

Szellemi foglalkozásúak

Vezető beosztásúak
Beosztott értelmiség

Egyéb szellemi foglalkozásúak

Fizikai foglalkozásúak

Szakmunkások
Betanított munkások
Segédmunkások

Mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak

Falusi munkások és parasztok

Nyugdíjasok

- A nem anyagi jellegű társadalmi egyenlőtlenségek nagyobbak, mint az anyagi jellegűek (iskolázottság, érdekérvényesítés, hatalom).
- Számos rejtett mechanizmus működött, amely az egyenlőtlenségek fokozódását eredményezte.

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1963-1988)

Kolosi Tamás: Tagolt társadalom

Életmód/életstílus magánszféra egyenlőtlenségei	Társadalmi pozíció közsféra egyenlőtlenségei
Fogyasztás	Foglalkozás
Kulturáltság, életmód	Érdekérvényesítési képesség, lehetőség
Lakókörnyezet	
Lakás	
Anyagi helyzet	

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1963-1988)

Kolosi Tamás: Tagolt társadalom

- A társadalmi struktúrát számos társadalmi egyenlőtlenségi viszony határozza meg.
- A társadalmi egyenlőtlenségek rendszere hierarchikus rendszert alkot.
- Az egyenlőtlenségek nem egyenlítik ki egymást, így egyértelművé válik a lent és fent – tartós egyenlőtlenségi viszonyok.
- Tipikus a státusz-inkonzisztencia.
- Jellegzetes irány a lefelé mobilitás.
- Szűk társadalmi elit, csaknem teljesen zárt és belül meglehetősen differenciált.
- A társadalmi középosztály határozottan tagolt, a csoportok mobilitási lehetősége korlátozott.
- A depriváltak csoportja ugyancsak zárt, de belül alig differenciált.

Az egyenlőtlenségek újratermelődésével perspektivikusan kell számolni.

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1963-1988)

Elit	7%
Átlagon felüli középosztály (városias és falusias felső réteg, fogyasztói magatartású középréteg, városias jómódú munkások rétege)	29%
Átlagos középosztály (Rossz anyagi helyzetű középréteg, falusias középréteg)	17%
Átlag alatti középosztály (Érdekérvényesítő alsó réteg, jó anyagi helyzetű falusias alsó réteg, városias alsó réteg, enyhén deprivált réteg)	33%
Deprivált helyzetűek	14%

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1990-es évek)

Elit (Stabil felső)	10%
Stabil felső-középosztály	15%
Stabil alsó-középosztály	33%
Felfelé mobil	4%
Lefelé mobil	8%
Változó	30%

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (1990 -)

- A társadalmi struktúrát számos, de a korábbiakhoz hasonló típusú társadalmi egyenlőtlenségi viszony határozza meg.
- A társadalmi egyenlőtlenségek rendszere mélyült és kiterjedtebb lett.
- Az egyenlőtlenségek mentén polarizálódott a társadalom – tartósan merev egyenlőtlenségi viszonyok.
- Tipikus maradt a státusz-inkonzisztencia.
- A 90-es évek elején tömegessé vált a lefelé irányuló mobilitás.
- Új gazdasági jelenség a piacgazdaság és a munkanélküliség.
- A társadalmi elit kibővült (politikai és gazdasági elit egyaránt), növekedett a belső differenciáltság.
- A rendszerváltást nem követte elitváltás.
- A társadalmi középosztály határozottan tagolt, a csoportok mobilitási lehetősége korlátozott.
- A depriváltak csoportjának mérete nem változott, de látványosabbá vált a jelenléte.
- Szegénység határozott növekedése.

Társadalmi struktúra változások Magyarországon (2000 -)

Elit	11%
Felső középosztály (jómódú státuszcsoporthoz, nagyvárosias felső-középréteg, fogyasztás-centrikus réteg)	15%
Átlagos középosztály (Városias középosztály, megtakarítás-centrikus réteg, jobb módú nyugdíjasok, vagyonos fogyasztói réteg)	17%
Átlag alatti középosztály (alsó-középosztályi munkás réteg, vagyonfelélő réteg, kis vagyonú fogyasztói réteg)	36%
Szegények (Képzetlen munkásréteg, képzetlen nyugdíjasok, falusias nyugdíjas)	11%
Deprivált helyzetűek (képzetlen inaktívok falun és városban)	10%